

بررسی رابطه کیفیت گزارشگری مالی با نوع اظهارنظر حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

پرویز پیری*، حمزه دیدار**، فاطمه دانشیار***

چکیده

کیفیت گزارشگری مالی از موضوعاتی است که توجه بسیاری را در سال‌های اخیر به خود جلب کرده است. تحقیق حاضر به بررسی رابطه بین شاخص‌های اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری مالی و نوع اظهارنظر حسابرس مستقل می‌پردازد. شاخص‌های اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری مالی شامل کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود، کیفیت افشا و دقت اطلاعات مالی بوده همچنین نوع اظهارنظر حسابرس به دو دسته‌ی تعدیل شده (مقبول) و تعدیل نشده (مشروط، مردود و عدم اظهارنظر) تقسیم گردیده است. جامعه آماری برای گردآوری متغیرها، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۱ می‌باشد که از میان شرکت‌های بورسی در مجموع ۷۰ شرکت از طریق حذف سیستماتیک به عنوان نمونه آماری انتخاب شده است. نتایج تحقیق با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیون لجستیک داده‌های ترکیبی نشان داد که پایداری سود و کیفیت افشا با نوع اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری دارند. یعنی افزایش این شاخص‌ها با ارائه اظهارنظرهای تعدیل نشده هم راستا بوده، همچنین کیفیت اقلام تعهدی و دقت اطلاعات مالی با اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی بدون معنی داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: اظهارنظر حسابرس، پایداری سود، دقت اطلاعات مالی، کیفیت افشا، کیفیت اقلام تعهدی.

مقدمه

بازار سرمایه به عنوان موتور محرکه اقتصاد بر محور اطلاعات قرار دارد. جریان درست اطلاعات در این بازار منجر به اتخاذ تصمیمات صحیح و منطقی از سوی مشارکت‌کنندگان می‌شود و در نهایت، توسعه اقتصادی و بهبود رفاه اجتماعی را به ارمغان می‌آورد. گزارش‌های مالی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی است که هدف آن فراهم کردن اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی می‌باشد و بخش اعظمی از نیاز اطلاعاتی بازار سرمایه را تأمین می‌کند. در این راستا به هر میزان که اطلاعات حسابداری با کیفیت بالاتری تهیه شده باشند، تصمیم‌های اقتصادی به شکل بهینه‌تری اتخاذ خواهند شد. با جدائی مالکیت از مدیریت و تهیه صورت‌های مالی توسط مدیر این امکان بالقوه به وجود می‌آید که مدیران تصمیماتی را اتخاذ نمایند که در راستای منافع خود و عکس منافع سهامداران باشد، از طرف دیگر عدم تقارن اطلاعاتی بین استفاده‌کنندگان و مدیران سبب شده تا شرکت‌ها هزینه‌های نمایندگی را متحمل شوند، هزینه‌های نمایندگی باعث تقاضا برای کنترل می‌شود. اطلاعات صورتهای مالی یک شرکت ممکن است برای کاهش هزینه‌های نمایندگی مورد استفاده قرار گیرد (نیکومرام و بادآور نهندي، ۱۳۸۸). همچنین رسوایی‌های مالی اخیر در سطح جهان، از انرون و ورلدکام در آمریکا تا پارلامات در اروپا، نگرانی‌هایی را در رابطه با قابلیت اتکای صورتهای مالی ایجاد کرده است. در حالیکه مسئولیت اصلی تهیه صورتهای مالی بر عهده مدیریت شرکت است، اما در پی این وقایع انگشت اتهام به سوی حسابداران و حسابرسان نشانه رفته است، تا جایی که عموماً از این وقایع به عنوان "رسوایی حسابداری" و "شکست حسابرسی" یاد می‌شود. اما این خاتمه کار نبود، بلکه سیستم گزارشگری مالی به دلیل خدشه‌دار شدن اعتبار آن، همواره در جلب اعتماد عمومی با بحران‌هایی مواجه شد (کرمی و همکاران، ۱۳۹۰). افزایش شمار تقلب‌ها که با ورشکستگی شرکتهای بزرگ در هم آمیخته بود، نگرانی‌هایی را درباره کیفیت گزارشگری مالی به همراه داشت. حرفه حسابداری و حسابرسی در راستای چاره‌جویی در این خصوص به تدبیر راهکارهایی همت گمارد. تغییر رویکرد تدوین استانداردهای حسابداری از استانداردهای مبتنی بر قواعد به استانداردهای مبتنی بر اصول، تأکید بر استقلال حسابرسان و حاکمیت شرکتی برای حمایت از منافع سهامداران جزء و تنظیم مقررات انتظامی حرفه حسابداری و حسابرسی از جمله تدابیر اتخاذ شده برای جلب

اعتماد عمومی بود. از سوی دیگر، صاحب‌نظران و اندیشمندان دانشگاهی نیز به سهم خود، سمت و سوی تحقیقات تجربی را به کیفیت گزارشگری مالی و اثرات آن بر بازار سرمایه سوق دادند تا بلکه بتوانند در این خصوص نقش مفیدی را ایفا نمایند.

در این راستا، سوالی که به وجود می‌آید این است که چگونه می‌توان از سرمایه‌گذاران در برابر دخالت هدفمند مدیران در فرآیند گزارشگری مالی برون‌سازمانی، حمایت کرد و از کیفیت گزارشگری مالی توسط شرکتها اطمینان حاصل کرد، حسابرسی در واقع راه‌حلی برای پاسخگویی به این سوال می‌باشد، شرایط بیان شده موجب شده حرفه حسابرسی به تدریج تلاش کند تا از قافله عقب‌نماند و همگام با تغییرات فناوری در راستای نیازهای جامعه حرکت کند. در این محیط، استفاده‌کنندگان برای تصمیم‌گیری به اطلاعات مختلفی از جمله اطلاعات مالی درباره بنگاه‌های اقتصادی نیاز دارند. صورت‌های مالی به عنوان مهم‌ترین مجموعه اطلاعات مالی محسوب می‌شود. اما مسئله مهم تردید در مورد قابلیت اتکای اطلاعات مزبور است که از تضاد منافع سرچشمه می‌گیرد (حیدرپور و توحیدلو، ۱۳۹۱).

برای حمایت بیشتر از استفاده‌کنندگان بیرون‌سازمانی و اطمینان از کیفیت بالای اطلاعات منتشر شده توسط شرکت، حسابرسان مستقل که توسط مجامع عمومی صاحبان سهام انتخاب می‌شوند با رسیدگی به اسناد، مدارک و شواهد پشتوانه صورتهای مالی، تقلب و سوء جریانه‌های احتمالی دارای تأثیر مستقیم بر صورتهای مالی را کشف و نسبت به صورتهای مالی تهیه شده توسط مدیران شرکت‌ها، اظهار نظر حرفه‌ای ارائه می‌کنند. حسابرسی از طریق اعتباردهی به صورتهای مالی موجب می‌شود تا قابل اتکا بودن اطلاعات گزارش شده افزایش یافته و همچنین عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران را به وسیله اعطای اعتبار به صورتهای مالی کاهش می‌دهد و یک شیوه نظارتی مناسبی است که به وسیله شرکت‌ها برای کاهش هزینه‌های نمایندگی بکار میرود ابد و همکاران (۲۰۱۳).

حسابرسی در چارچوب یک فرآیند سیستماتیک و با جمع‌آوری شواهد و مدارک لازم و بررسی ادعاهای مدیران که در قالب اطلاعات صورتهای مالی ارائه می‌شود، به اظهار نظر در خصوص قابلیت اتکای اطلاعات می‌پردازد.

در تحقیق حاضر برای اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری مالی از چهار شاخص کیفیت ارقام تعهدی، پایداری سود، کیفیت افشا و دقت اطلاعات مالی استفاده شده است و سعی دارد که رابطه نوع اظهار نظر حسابرس را با شاخصهای اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری

مالی بسنجد، اظهارنظر حسابرس به دو نوع اظهارنظر تعدیل شده و تعدیل نشده تقسیم شده است، به طوری که اظهارنظر تعدیل نشده شامل اظهارنظر مقبول می‌باشد و اظهار نظر تعدیل شده، اظهار نظر مشروط، مردود و عدم اظهار نظر را شامل می‌شود.

با عنایت به اینکه در ایران، حسابرسان در بسیاری از گزارشات حسابرسی براساس بندهای شرط و نه لزوماً کیفیت گزارشگری مالی که با مدل‌های علمی استخراج می‌شود، اظهارنظر حرفه‌ای ارائه می‌دهند، مشکل اساسی تبیین کیفیت گزارشگری مالی به صورت علمی و ارتباط آن با نوع اظهارنظر است که به صورت واقعی توسط حسابرسان بر مبنای اشکالات استخراج شده انجام می‌شود. بنابراین در این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوال هستیم که آیا بین کیفیت گزارشگری مالی و نوع اظهار نظر حسابرس رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد؟ یا به عبارتی بین هر یک از متغیرهای کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود، کیفیت افشا و دقت اطلاعات مالی با اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد؟

مبانی نظری

کیفیت گزارشگری مالی

چارچوب و یا تعریف واضح و آشکاری از کیفیت گزارشگری مالی که فراگیر باشد در ادبیات حسابداری وجود ندارد (تورنر، ۲۰۰۱؛ انجمن حسابداران رسمی آمریکا، ۲۰۰۰). کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه بعضی محققان دارای تعاریف متعددی است و نوع تعریف به دیدگاه فرد بستگی دارد. در یک مورد هیئت استانداردهای حسابرسی از هیئت استانداردهای حسابداری مالی برای تعریف کیفیت گزارشگری مالی راهنمایی خواست که هیئت استانداردهای حسابداری مالی به بیانیه مفهومی شماره ۲ استناد نمود (جنکینز، ۲۰۰۰). هیئت استانداردهای حسابداری مالی در بیانیه مفهومی شماره ۲ استدلال می‌کند که کیفیت می‌باید بر حسب اهداف کلی گزارشگری مالی، یعنی فراهم کردن اطلاعات سودمند برای استفاده کنندگان جهت تصمیم‌های سرمایه‌گذاری، اعطای اعتبار و مانند آن تعریف شود (بیانیه مفهومی شماره ۲). این هیئت سپس ویژگی‌های کیفی لازم برای تأمین اهداف بیان شده را تعریف می‌نماید. طبق مدل هیئت، خصوصیات کیفی شامل مربوط بودن (ارزش پیش‌بینی، ارزش تاییدکنندگی و به موقع بودن)، اتکاپذیر بودن

(رسیدگی پذیری، بیان صادقانه و بی طرفی)، ثبات رویه و مقایسه پذیر بودن است. هیئت تصدیق می‌کند که این یک ارزیابی ذهنی است و اغلب می‌باید بین مربوط بودن و اتکاپذیر بودن تعادل برقرار شود. وریست (۲۰۰۹) کیفیت گزارشگری مالی را سودمند بودن اطلاعات حسابداری و رقم سود گزارش شده برای استفاده کنندگان بورس سازمانی می‌داند.

کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه پنمن برگرفته از اطلاعات سود دوره جاری شرکت‌ها، برای پیش‌بینی سودهای آتی می‌داند. وی معتقد است سرمایه‌گذاران از سود دوره قبلی شرکت‌ها استفاده می‌کنند تا سود دوره‌های آتی را پیش‌بینی نمایند و یا به عبارتی آن‌ها را خریداری نمایند. در این صورت گزارشات مالی بیشتر جنبه پشتیبانی برای تصمیمات خرید خواهند داشت. وی معتقد است تعریف گزارشگری مالی خیلی کلی و مبهم است و باید آن را از دید فردی دید که آن را تعریف می‌کند. در تعریفی دیگر کیفیت گزارشگری مالی را توان صورت‌های مالی در انتقال اطلاعات عملیات شرکت و به طور خاص پیش‌بینی جریان‌های نقدی مورد انتظار آن به سرمایه‌گذاران تعریف می‌کنند، بر مبنای این نظر که ارقام تعهدی، ارزش اطلاعاتی سود را با کاهش اثر نوسانات ناپایدار در جریان‌های نقدی بهبود می‌بخشد (دیچو و دیچو، ۲۰۰۲؛ مک نیکلز، ۲۰۰۲؛ بیدل و هیلاری، ۲۰۰۹) کیفیت گزارشگری مالی، ضوابطی است که اطلاعات مفید و سودمند را از اطلاعات دیگر تفکیک می‌سازد و سودمندی اطلاعات را ارتقا می‌دهد همچنین کیفیت گزارشگری مالی به معنای میزان مفید بودن صورت‌های مالی برای سرمایه‌گذاران، بستانکاران، مدیران و دیگر افراد مرتبط با شرکت می‌باشد (کریمی احمدآبادی، ۱۳۸۷).

کیفیت اطلاعات حسابداری میزان دقت گزارشگری مالی در بیان اطلاعات حسابداری و عملیات شرکت، به ویژه جریان‌های نقدی مورد انتظار می‌باشد که به منظور آگاهی سرمایه‌گذاران ارائه می‌شود. اطلاعات حسابداری منبع مهم و سودمندی برای تصمیم‌گیری گروه‌های طرف قرارداد و همچنین منبع اصلی در ارزیابی وظیفه مباشرت مدیران محسوب می‌شود. اطلاعات حسابداری با کیفیت بالا می‌تواند منجر به افزایش کارایی سرمایه‌گذاری از طریق کاهش عدم تقارن اطلاعاتی گردد که این عدم تقارن اطلاعاتی در صورت وجود، می‌تواند مشکلات اقتصادی هم چون مخاطرات اخلاقی و گزینش نادرست را به همراه داشته باشد (گایو و راپوسو، ۲۰۱۱).

گزارش حسابرسی

ایلدنر و همکاران (۲۰۱۰) حسابرسی را «جمع آوری اطلاعات و ارزیابی مدارک برای تعیین مطابقت با ضوابط تعیین شده و گزارش اطلاعات» تعریف کرده‌اند.

مهم‌ترین وظیفه حسابرسان تهیه گزارش حسابرسی است که در آن اظهارنظر حرفه‌ای خود را درباره مطلوبیت ارائه صورت‌های مالی طبق استانداردهای حسابداری به صراحت اعلام می‌کنند. حسابرسی باید براساس استانداردهای حسابرسی انجام شده باشد. این استانداردها ایجاب می‌کند که حسابرس مستقل، حسابرسی را چنان برنامه‌ریزی و اجرا کند که از نبود اشتباه یا تحریفی بااهمیت در صورت‌های مالی، اطمینانی معقول به دست آید. این حسابرسی شامل رسیدگی نمونه‌ای به شواهد و مدارک پشتیبان می‌باید و اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی است، به گونه‌ای که همراه با سایر رسیدگی‌ها، مبنایی معقول برای اظهار نظر نسبت به صورت‌های مالی فراهم آورد.

بر اساس استانداردهای بین‌المللی حسابرسی (ISA) حسابرس می‌تواند اظهارنظر خود را به چهار نوع ارائه کند، الف) مقبول ب) مشروط ج) مردود ه) عدم اظهارنظر.

الف) نظر مقبول: یعنی به نظر حسابرس، صورت‌های مالی واحد مورد حسابرسی وضعیت مالی شرکت را طبق استانداردهای حسابداری به نحو مطلوب نشان داده یا فاقد تحریف، محدودیت یا ابهام بااهمیت است.

ب) نظر مشروط: حسابرس در حسابرسی خود به مواردی پی برده که نه آن قدر مهم است که درباره‌ی صورت‌های مالی مجوز اظهار نظر مردود یا عدم اظهار نظر بدهد، نه آن قدر اهمیت که اجازه اظهارنظر مقبول دهد.

ج) نظر مردود: حسابرس در حسابرسی خود به موارد بسیار مهمی (اساسی) پی برده است که صورت‌های مالی، استفاده‌کنندگان را گمراه کرده است و مدیران صاحبکار یا حاضر به اصلاح آن‌ها نشده‌اند یا امکان آن به دلایل مختلف نبوده است.

د) عدم اظهار نظر: حسابرس به دلایلی از جمله ابهام بسیار بااهمیت اساسی یا زیر سوال رفتن فرض تداوم فعالیت یا محدودیت در رسیدگی عمده، نوع اظهارنظر را عدم اظهارنظر برمی‌گزیند (هیل، ۲۰۱۲).

پیشینه

باتلر و همکاران (۲۰۰۴) سعی کردند تا رابطه میان سود تعهدی غیر منتظره و نوع اظهارنظر حسابرسان را بررسی کنند، آنها از تکنیک آماری رگرسیون لجستیک برای پیش‌بینی نوع اظهارنظر حسابرس استفاده کردند، براساس این پژوهش اظهارنظر حسابرسی تحت تأثیر مدیریت سود قرار نمی‌گیرد به خاطر هزینه عدم حل مشکلات مربوط به مدیریت سود بسیار زیاد می‌باشد مسائل مربوط به ایجاد مدیریت سود قبل از انتشار اظهار نظر حسابرس حل می‌شود و در پی آن باعث کاهش بندهای حسابرسی و گاه‌آرانه اظهارنظر مقبول می‌شود.

پاشیوراز و همکاران (۲۰۰۷) با استفاده از برخی نسبت‌های مالی نمونه و با استفاده از تکنیک‌های پژوهش عملیاتی همچنین آنالیزهای آماری از قبیل تجزیه و تحلیل مشخصه و تجزیه و تحلیل لگاریتمی اقدام به تدوین یک سیستم پشتیبانی از تصمیم برای نوع اظهارنظر حسابرسان پرداختند. متغیرهای آن‌ها در این پژوهش نسبت جاری، نسبت آبی، سرمایه به کل دارایی‌ها، تغییرات در دارایی‌های جاری، تغییرات در کل دارایی‌ها، ریسک اعتباری، سود قبل از بهره و مالیات و بازدهی دارایی بود، آن‌ها برای اطمینان از متفاوت بودن این نسبت‌ها در دو گروه اظهارنظر مقبول و غیرمقبول از آزمون‌های کروسکال - واریس و کولموگوروف اسمپرتوف استفاده کردند.

چن و همکاران (۲۰۰۸) در تایوان، به بررسی اثر ابقای یک شریک حسابرسی یا ابقای یک موسسه حسابرسی برای مدت طولانی در حسابرسی یک شرکت بر کیفیت سود گزارش شده پرداختند. آن‌ها نتیجه‌گیری کردند که قدر مطلق اقلام تعهدی غیرعادی با ابقای شریک حسابرسی به طور معناداری کاهش یافت. همچنین بعد از کنترل ابقای شریک، قدر مطلق اقلام تعهدی غیرعادی با ابقای موسسه حسابرسی نیز به طور معناداری کاهش یافت.

گاگانیس و همکاران (۲۰۰۸) با استفاده از شبکه عصبی احتمالی، اقدام به ارزیابی خصوصیات واحدهای تجاری در خصوص رابطه آن‌ها با نوع اظهارنظر حسابرسان کردند. دریافتند که سود ناخالص، اندازه، سودآوری، نسبت جاری، بهره‌وری گردش دارایی‌ها، صنعت و موسسه حسابرسی مهمترین عوامل در تعیین نوع اظهارنظر حسابرس بودند.

جال و همکاران (۲۰۰۷) در مالزی طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که موسسه‌های حسابرسی بزرگ در صورت وجود سطح بالای اقلام تعهدی غیرعادی، بیشتر از بقیه

موسسه‌ها، گزارش مشروط صادر کردند ولی رابطه بین تخصص صنعت حسابرسان و اقلام تعهدی غیرعادی در پیش‌بینی و صدور گزارش مشروط معنا دار نبود.

یون و پنگ (۲۰۱۰) در تحقیقی تحت عنوان "بررسی عوامل موثر بر افشای اختیاری در شرکت‌های چینی"، عوامل داخلی و خارجی موثر بر افشای اختیاری را بررسی کرده‌اند. عوامل داخلی شامل وضعیت مالی شرکت و ساختار حاکمیت شرکتی بوده و عوامل خارجی شامل اظهارنظر حسابرسان، وضعیت رقابت در صنعت و مجازات‌های در نظر گرفته شده برای شرکت است.

برایان و دیگران (۲۰۱۱) در آمریکا، به بررسی این موضوع پرداختند که "حسابرسان کنونی فعالیت‌های مرتبط با تغییرات غیرعادی اقلام تعهدی اختیاری واحد مورد رسیدگی را ناچیز می‌شمارند." آن‌ها تقاضای بازار برای خدمات حسابرسان را برای سال‌های ۲۰۰۳ الی ۲۰۰۵ را بررسی کردند و دریافتند، بازار در سال‌های اخیر دچار تغییرات بسیار شده است؛ به طوری که بسیاری از واحدهای مورد رسیدگی تقاضای خود را برای خدمات مورد رسیدگی به سمت موسسه‌های حسابرسان کوچک متمرکز کرده‌اند. موضوع می‌تواند به معنی فرار واحدهای مورد رسیدگی از حسابرسان اثربخش باشد. آن‌ها متوجه شدند که واحدهای مورد رسیدگی که حسابرسان خود را در یک سطح تغییر داده‌اند یعنی از بزرگ به بزرگ یا غیربزرگ به غیربزرگ، تغییرات بااهمیتی در اقلام تعهدی غیرعادی آن‌ها رخ نداده است؛ در مقابل واحدهای مورد رسیدگی که حسابرسان خود را در یک سطح تغییر نداده‌اند یعنی از بزرگ به کوچک، افزایش معناداری در اقلام تعهدی آن‌ها رخ داده است.

موزلی و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهش تحت عنوان «کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت افشا» به بررسی ارتباط بین کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت افشا پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که چگونه این دو متغیر برای توضیح تغییرات سری زمانی در بازده پورتفوی‌ها جانشین یا مکمل یکدیگر می‌شوند.

هوپ و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های خصوصی و دولتی در ایالات متحده را با استفاده از یک نمونه‌ی بزرگ از شرکت‌های خصوصی و دولتی بررسی کردند. نتایج آن‌ها نشان داد که شرکت‌های دولتی نسبت به شرکت‌های خصوصی کیفیت اقلام تعهدی بالاتری دارند، محافظه کارانه‌تر عمل می‌کنند و بیشتر به مدیریت سود توجه می‌کنند.

تسپوریدو و اسپتیس (۲۰۱۴) در تحقیقی ارتباط بین اظهارنظر حسابرسی و مدیریت سود را به عنوان مبنایی برای ارقام تعهدی اختیاری، برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار آتن بررسی کردند. نتایج نشان داد که مدیریت با اظهارنظرهای حسابرسی رابطه ندارد و ویژگی‌های مالی شرکت‌ها و اندازه، عامل تعیین‌کننده‌ای برای تصمیم‌گیری حسابرسان از تداوم فعالیت است. اظهارنظر مشروط به دلایل دیگر با نوع اظهارنظر حسابرسی در سال قبل توضیح داده شده است.

ابراهیمی کردلر و سیدی (۱۳۸۷) در پژوهشی رابطه بین حسابرسان مستقل و نوع اظهارنظر حسابرس را با مدیریت سود بررسی کردند. در رابطه با حسابرسان مستقل و نوع اظهارنظر حسابرس، تاثیر نوع موسسه حسابرسی، نوع اظهارنظر حسابرس در گزارش حسابرسی و تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی بر روی ارقام تعهدی اختیاری سنجیدند و برای برآورد ارقام تعهدی اختیاری از مدل تعدیل شده جونز استفاده کردند. نوع موسسه حسابرسی را به دو دسته سازمان حسابرسی و سایر موسسات و نوع اظهارنظر حسابرس به دو دسته مقبول و مشروط تقسیم کردند، یافته‌های پژوهش نشان داد که فقط نوع موسسه حسابرسی با ارقام تعهدی اختیاری ارتباط داشته است.

سجادی و همکاران (۱۳۸۸) ارتباط پنج ویژگی غیرمالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با کیفیت گزارشگری مالی را برای سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ بررسی کردند و نتایج آن‌ها نشان داد که اندازه شرکت، عمر شرکت و نوع صنعت رابطه مثبت معنادار و ساختار مالکیت رابطه منفی با کیفیت گزارشگری مالی دارد اما رابطه نوع موسسه حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی از لحاظ آماری معنادار نبود.

مرادی و پورحسینی (۱۳۸۸)، به بررسی رابطه بین خصوصیات مالی و غیرمالی با مدت زمان اجرای عملیات حسابرسی پرداختند. آن‌ها با بررسی ۱۵۲ شرکت برای دوره‌ی زمانی سال‌های ۱۳۷۷ الی ۱۳۸۵ به این نتیجه رسیدند که اندازه، نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام، سوددهی، نوع اظهارنظر و عمر شرکت با مدت زمان اجرا و تکمیل عملیات حسابرسی رابطه دارند.

بنی مهد و محسنی شریف (۱۳۸۹) در پژوهشی عوامل موثر بر رتبه‌بندی شرکت‌ها از لحاظ کیفیت افشا و به موقع بودن را بررسی کردند، نتایج آن‌ها نشان داد که رتبه افشا با اندازه شرکت و نوع صنعت ارتباط مثبت و معنی‌دار دارد، اما با نوع گزارش حسابرس و درصد مالکیت سهام رابطه معنی‌دار منفی دارد.

احمدپور و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی رابطه متغیرهای مالی و غیر مالی بر صدور گزارش حسابرسی را در شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران در طی سال‌های ۸۳ تا ۸۶ مورد بررسی قرار دادند، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از رویکرد شبکه عصبی مصنوعی و از روش حذف ورودی شبکه عصبی برای تعیین معنی دار بودن رابطه متغیرها استفاده کردند. نتایج پژوهش نشان داد که از بین ۹ متغیری که انتظار می‌رفت بر صدور گزارش مشروط حسابرسی دارای تأثیر معنی داری باشند، تنها دفعات گردش موجودی کالا، نسبت بدهی به دارایی، و نسبت حساب‌های دریافتی به کل دارایی، بر صدور گزارش مشروط حسابرسی دارای تأثیر معناداری بودند.

دارابی و جعفری (۱۳۹۱) در پژوهشی تأثیر بندهای گزارش حسابرس مستقل بر شفافیت گزارش‌های مالی گروه شرکت‌ها خودرو و ساخت قطعات پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بین سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۲ بررسی کردند. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که گزارش‌های حسابرسان مستقل باعث ارتقای سطح اظهار نظر بازرس قانونی به مجمع می‌شود و بندهای گزارش حسابرسان مستقل در گروه شرکت‌های خودرو و ساخت قطعات در طی سال‌های ۸۲ تا پایان ۸۸، هر سال نسبت به سال قبل در رابطه با همان موضوع کاهش یافته است و همچنین گزارش مذکور باعث شده است که تصمیمات مجامع عمومی سالیانه شرکت‌ها در جهت حذف بندهای گزارشات حسابرسی باشد و اینکه هیئت مدیره در جهت رفع بندهای گزارش حسابرسی اقدام کرده‌اند. بندهای گزارش حسابرسان مستقل باعث شفافیت گزارش‌های مالی در گروه شرکت‌های خودرو و ساخت قطعات پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌شود.

حسینی پور و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی اظهارنظر گزارش حسابرس مستقل را با استفاده از تکنیک ماشین بردار پشتیبان، پیش‌بینی کردند. جامعه‌ی آماری پژوهش آن‌ها شامل تمامی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۲ الی ۱۳۹۱ می‌باشد. از ۱۶ متغیر مالی و غیرمالی از جمله عملکرد، اهرم مالی، سودآوری، حاکمیت شرکتی و... به منظور آموزش و آزمون مدل استفاده کردند. اظهارنظر حسابرس را به دو دسته مقبول و غیرمقبول (شامل گزارشات مشروط، مردود، عدم اظهارنظر) طبقه‌بندی کردند. نتایج تحقیق نشان داد که میانگین دقت مدل حاصل از این تکنیک ۸۸.۲۷٪ می‌باشد و با اهمیت‌ترین متغیرها جهت پیش‌بینی نوع گزارش حسابرس مستقل

شامل، نوع گزارش حسابرسی سال قبل، نتایج عملکرد مالی شرکت (سود یا زیان)، نوع صنعت فعالیت شرکت و نوع حسابرس می‌باشند.

حیدرپور و توحیدلو (۱۳۹۱) در تحقیقی رابطه‌ی اقلام تعهدی غیرعادی (معیار مدیریت سود) و گزارش حسابرس را برای دوره زمانی ۱۳۸۳-۱۳۸۹ در بورس اوراق بهادار تهران بررسی کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که بین نوع موسسه حسابرسی و اقلام تعهدی غیرعادی ارتباط وجود ندارد، یعنی موسسه‌های بزرگ بیشتر از سایر موسسه‌های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران (به عنوان موسسه‌های حسابرسی غیربزرگ)، قادر به کشف مدیریت سود نبودند ولی بین اقلام تعهدی غیرعادی و صدور گزارش مقبول توسط حسابرسان موسسه‌های بزرگ ارتباط معنادار مثبت وجود دارد؛ یعنی با افزایش اقلام تعهدی غیرعادی، گزارش‌های حسابرسی صادر شده توسط موسسه‌های بزرگ به سمت مقبول شدن سوق پیدا کرده است.

نیکومرام و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به صورت تجربی پیامدهای اقتصادی کیفیت اطلاعات حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۱۲ ساله از سال ۱۳۷۹ الی ۱۳۹۰ را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های آنها نشان داد که کیفیت اطلاعات حسابداری بر نسبت Q توین، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام و نسبت قیمت به سود هر سهم تأثیر مثبت و معنی‌دار داشته است. و همچنین نشان داد که پایداری سود دارای بار و محتوای اطلاعاتی مثبت در بازار سرمایه ایران بوده و حاوی پیامد اقتصادی مثبت می‌باشد.

فرضیه‌ها

با توجه به پیشینه بررسی شده، حسابرسی به عنوان حرفه‌ای مستقل، وظیفه خطیری در جهت اعتباردهی گزارش‌های مالی برای جامعه استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی، بر عهده دارد. اطلاعات مالی حسابرسی شده ابزاری برای کاهش مخاطره سرمایه‌گذاری‌ها، بهبود کیفیت تصمیم‌گیری درون سازمانی و برون سازمانی، افزایش سطح بازده ناشی از دادوستد اوراق بهادار و بهبود ساختار سبد سرمایه‌گذاری افراد و گروه‌های مختلف است، بنابراین فرضیه‌های پژوهش را می‌توان به صورت زیر تدوین کرد:

فرضیه اصلی: بین شاخصهای کیفیت گزارشگری مالی و نوع اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱: بین کیفیت اقلام تعهدی و نوع اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۲: بین پایداری سود و نوع اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۳: بین کیفیت افشا و نوع اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۴: بین دقت اطلاعات مالی و نوع اظهارنظر حسابرس رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی

می‌توان این تحقیق را بر مبنای هدف، از نوع کاربردی و بر مبنای ماهیت و روش، از نوع همبستگی به حساب آورد، زیرا در این تحقیق سعی شده تا از طریق بررسی رابطه‌ی بین شاخص‌های کیفیت گزارشگری مالی با نوع اظهارنظر حسابرس، به سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی این گزارش‌ها جهت اخذ تصمیمات اقتصادی و سرمایه‌گذاری صحیح کمک شود. از آنجایی که داده‌های تحقیق حاضر اطلاعات مربوط به ۷۰ شرکت موجود در نمونه طی دوره زمانی شش ساله می‌باشد، لذا از داده‌های ترکیبی جهت بررسی و تحلیل نتایج استفاده می‌شود و از آنجا که متغیر وابسته تحقیق بصورت صفر و یک تعریف شده است که یک متغیر باینری است، بنابراین باید از روش رگرسیون لجستیک مبتنی بر داده‌های ترکیبی استفاده نمود، متغیر وابسته در مدل‌های رگرسیون لجستیک باینری (دو حالتی)، یک متغیر وابسته دو سطحی با مفهوم عضویت یا عدم عضویت در یک گروه، یا بلی یا خیر می‌باشد که به صورت صفر و یک ارزش‌گذاری شده است به مدلهایی که این‌گونه متغیرها در آن لحاظ می‌شوند، مدل‌های انتخاب گسسته می‌گویند که اساساً جزء مدل‌های غیرخطی به شمار می‌روند و جهت تجزیه و تحلیل آنها باید از مدل‌های رگرسیون لجستیک استفاده نمود که یکی از پرکاربردترین آن‌ها مدل لاجیت می‌باشد (رضائی‌تبار و محمدزاده، ۱۳۹۰). مهم‌ترین ویژگی روش رگرسیون لجستیک باینری این است که نیازی به برقراری فروض نرمالیتی و همسانی واریانس نیست.

جامعه و نمونه

جامعه آماری پژوهش، کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. دوره مورد تحقیق یک دوره ده ساله بر اساس صورت‌های مالی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۱ می‌باشد؛ البته با توجه به این موضوع که برای آزمون فرضیه‌های تحقیق نیاز به محاسبه رگرسیون پنج ساله می‌باشد، عملاً دوره تحقیق محدود به شش سال (۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰) است. از کل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، ۷۰ شرکت به عنوان نمونه به روش حذفی زیر انتخاب شده‌اند:

جدول ۱. مراحل تهیه نمونه

۴۷۳	تعداد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
۱۳۳	کسر می‌شود: شرکت‌هایی که تاریخ پذیرش آن‌ها در سازمان بورس اوراق بهادار تهران قبل از سال ۱۳۸۲/۱/۱ می‌باشد
۱۳۹	کسر می‌شود: شرکت‌هایی که بعد از سال ۱۳۹۱ از بورس اوراق بهادار تهران حذف شده‌اند
۲۲	کسر می‌شود: شرکت‌هایی که جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و بانکی هستند
۳۱	کسر می‌شود: شرکت‌هایی که پایان سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند نیست
۷۸	کسر می‌شود: شرکت‌هایی که در دوره مورد بررسی، توقف معاملاتی داشته‌اند
۷۰	تعداد نمونه نهایی

مدل‌ها و متغیرها

مدل‌های رگرسیون لجستیک باینری برای آزمون فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر

می‌باشد:

(۱)

$$P(\text{AUDITOR OPINION}) = 1 / \{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 \text{ACC}_{it} + \beta_2 \text{size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Change Auditor}_{it} + \beta_5 \text{Profitability}_{it})]\}$$

(۲)

$$P(\text{AUDITOR OPINION}) = 1 / \{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 \text{Earnings}_{it} + \beta_2 \text{size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Change Auditor}_{it} + \beta_5 \text{Profitability}_{it})]\}$$

(۳)

$$P(\text{AUDITOR OPINION}) = 1/\{1+\text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1\text{sit}_{it} + \beta_2\text{size}_{it} + \beta_3\text{Leverage}_{it} + \beta_4\text{Change Auditor}_{it} + \beta_5\text{Profitability}_{it})]\}$$

(۴)

$$P(\text{AUDITOR OPINION}) = 1/\{1+\text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1\text{Accuracy}_{it} + \beta_2\text{size}_{it} + \beta_3\text{Leverage}_{it} + \beta_4\text{Change Auditor}_{it} + \beta_5\text{Profitability}_{it})]\}$$

اظهار نظر حسابرس

AUDITOR OPINION: متغیر وابسته تحقیق نوع اظهار نظر حسابرس می‌باشد که به دو نوع اظهار نظر تعدیل شده و تعدیل نشده تقسیم شده است، به طوری که اظهار نظر تعدیل نشده شامل اظهار نظر مقبول می‌باشد (عدد ۱) و اظهار نظر تعدیل شده، اظهار نظر مشروط، مردود و عدم اظهار نظر (عدد صفر) را شامل می‌شود.

کیفیت اقلام تعهدی

ACC_{it} : از اندازه گیری کیفیت اقلام تعهدی به عنوان شاخصی برای اندازه گیری کیفیت گزارشگری مالی استفاده می‌شود زیرا اقلام تعهدی عامل اصلی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی هستند و در صورتی که در برآورد آن‌ها میزان خطا کمتر باشد، سودها نشانه بهتری از جریان‌های نقدی آتی خواهند بود. از طرف دیگر اقلام تعهدی، ارزش اطلاعاتی سود را با کاهش اثر نوسانات ناپایدار در جریان‌های نقدی بهبود می‌بخشد و هنگامی که کیفیت اقلام تعهدی بالا باشد، این امر باعث قابل‌اتکاتر شدن برآوردها و در نتیجه بالا رفتن کیفیت گزارشگری مالی می‌شود (بیدل و همکاران، ۲۰۰۹).

برای اندازه گیری کیفیت اقلام تعهدی از مدل مک نیکولز (۲۰۰۲) استفاده می‌شود:

(۵)

$$\Delta WC_t = \alpha + \beta_1 CFO_{t-1} + \beta_2 CFO_t + \beta_3 CFO_{t+1} + \beta_4 \Delta REV_t + \beta_5 PPE_t + \varepsilon_t$$

در این رابطه داریم:

ΔWC_t : تغییرات سرمایه در گردش عبارت است از تغییرات حساب‌های دریافتی (ΔAR) بعلاوه تغییرات موجودی کالا ($\Delta Inventory$) و سایر دارایی‌های جاری

(*other Assets*)، منهای تغییرات حساب‌های پرداختنی (ΔAP).

$$\Delta WC_t = \Delta AR + \Delta Inventory - \Delta AP + \text{other Assets (net)}$$

CFO: وجه نقد حاصل از عملیات که از صورت‌های مالی قابل استخراج است.

ΔREV_t : تغییرات در فروش سال جاری.

PPE_t : میزان تجهیزات، اموال و ماشین‌آلات دوره جاری.

همه متغیرهای بالا با استفاده از متوسط جمع‌داری‌ها استاندارد می‌شوند. انحراف معیار خطای باقی‌مانده مدل مذکور نشان‌دهنده کیفیت ارقام تعهدی بوده و کمتر بودن این عدد، بیانگر کیفیت بیشتر گزارشگری مالی است.

پایداری سود

$Earnings_{it}$: برای اندازه‌گیری تداوم و پایداری سود، محققان معمولاً یک مدل رگرسیون برای ارزش‌های آتی سودها نسبت به ارزش‌های جاری سودها تخمین می‌زنند که به صورت زیر بیان می‌شود:

$$Earnings_{t+1} = \alpha + \beta Earnings_t + \varepsilon_t \quad (۶)$$

از ضریب β در این معادله برای اندازه‌گیری پایداری سود استفاده می‌شود که در پژوهش حاضر جهت به دست آوردن آن برای هر سال - شرکت، بر اساس فرانسیس و همکاران (۲۰۰۵)، از برازش رگرسیون فوق به صورت سری زمانی ۵ ساله استفاده شده است.

کیفیت افشا

Sit_{it} : در پژوهش حاضر این متغیر با استفاده از امتیاز شرکت‌های پذیرفته شده در بورس از نظر کیفیت افشا و اطلاع‌رسانی مناسب اندازه‌گیری می‌شود.

دقت اطلاعات مالی

$Accuracy_{it}$: دقت اطلاعات مالی به عنوان معیار اندازه‌گیری کیفیت آن در نظر گرفته می‌شود. برای اندازه‌گیری میزان دقت اطلاعات مالی به صورت تجربی، از پس‌مانده‌های معادله رگرسیون پیش‌بینی جریان‌های نقدی آینده با استفاده از اجزای تشکیل‌دهنده سود عملیاتی حسابداری یک دوره قبل استفاده می‌گردد. (بارث و همکاران، ۲۰۰۱)

(۷)

$$CFO_{i,t+1} = \alpha_0 + \beta_1 CFO_{i,t} + \beta_2 \Delta AR_{i,t} + \beta_3 \Delta INV_{i,t} + \beta_4 \Delta AP_{i,t} + \beta_5 DEPR_{i,t} + \beta_6 OTHER_{i,t} + \varepsilon_{i,t+1}$$

که در آن:

CFO = جریان نقد حاصل از عملیات

 ΔAR = تغییر در حساب‌های دریافتی ΔINV = تغییر در موجودی‌ها ΔAP = تغییر در حساب‌های پرداختنی و بدهی‌های معوق

DEPR = هزینه استهلاک دارائی‌های ثابت مشهود و نامشهود

OTHER = خالص سایر اقلام تعهدی که به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$OTHER = OP - (CFO + \Delta AR + \Delta INV - \Delta AP - DEPR)$$

OP = سود عملیاتی

ε: مقدار خطا که فرض می‌شود دارای میانگین صفر و واریانس ثابت باشد.

معیار تجربی اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری مالی، قدرمطلق پس‌ماندها می‌باشد.

هر قدر پس‌ماندها کوچک‌تر باشد بیانگر دقت اطلاعات مالی و کیفیت بالای

گزارشگری مالی می‌باشد. میانه پس‌ماندها به عنوان مرز تفکیک کیفیت اطلاعات در

نظر گرفته می‌شود. به این مفهوم که اگر پس‌ماندهای معادله مساوی یا کمتر از میانه

قدرمطلق پس‌ماندها باشد، گزارشگری مالی با کیفیت و در غیر این صورت بی کیفیت

فرض می‌شود.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت

 $Size_{it}$: عبارت است از بزرگ و یا کوچک بودن یک شرکت مورد رسیدگی

حسابرس نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط (مارتینس و دیگران ۲۰۰۸؛ گاکانیس،

۲۰۰۷؛ فارانیها و ویانا، ۲۰۰۹) نشان می‌دهد که هر چه اندازه شرکت‌ها بزرگ‌تر شود،

احتمال دریافت گزارش مقبول نیز به طور معناداری افزایش خواهد یافت. این متغیر از

حاصل ضرب قیمت سهام شرکت در پایان سال در تعداد سهام شرکت در پایان سال به

دست می‌آید. در نهایت، لگاریتم طبیعی ارزش بازار شرکت در پایان سال، به عنوان معیار اندازه شرکت استفاده شده است.

اهرم مالی

Leverage_{it}: این متغیر از طریق نسبت بدهی بلندمدت به جمع دارایی‌ها اندازه‌گیری می‌شود. اهرم مالی نشان دهنده توانایی شرکت در بازپرداخت بدهی‌ها، خصوصاً بدهی‌های بلندمدت است. شرکت‌هایی که در بازپرداخت به موقع بدهی‌های خود ناتوان بوده و میزان بدهی آن‌ها بالا می‌باشد، به احتمال زیاد گزارش حسابرسی غیرمقبول دریافت می‌کنند زیرا حسابرسان درباره‌ی تداوم فعالیت آن مطمئن نیستند. نتایج تحقیقات قبلی (ایرلند، ۲۰۰۳؛ گاگانیس و همکاران، ۲۰۰۸؛ ستایش و جمالیان پور، ۱۳۸۸) نشان می‌دهد که رابطه‌ی مستقیمی بین میزان بدهی شرکت‌ها و احتمال دریافت گزارش حسابرسی غیرمقبول، مرتبط با تداوم فعالیت وجود دارد.

تغییر حسابرس

Change Auditor_{it}: عبارت است از تغییر حسابرس از یک موسسه حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی به موسسه دیگر، در صورت وقوع این تغییر مقدار یک و در غیر این صورت صفر خواهد بود. این متغیر در تحقیق بنی مهد (۱۳۹۰) استفاده شده است.

سودآوری

Profitability_{it}: شاخصی است که از عملکرد مدیریت شرکت مورد رسیدگی حسابرس. این متغیر از تقسیم سود عملیاتی به جمع دارایی‌ها به دست می‌آید. نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط گاگانیس و همکاران، ۲۰۰۸؛ ستایش و جمالیان پور، ۱۳۸۸؛ بنی مهد، ۱۳۹۰) نشان می‌دهند که احتمال دریافت گزارش حسابرسی غیرمقبول در شرکت‌های با سودآوری پایین، بالاست.

یافته‌ها

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. آمار توصیفی

متغیرها	احتمال	ضریب تغییرات	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	میانگین	تعداد مشاهدات
اظهاری نظر حسابرس	۰/۰۰۰	۱/۰۳۵	۰/۵۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۸۳	۴۲۰
کیفیت اقلام تعهدی	۰/۰۰۰	۲۵/۴	۰/۱۲۷	۰/۷۲۳	-۰/۴۰۹	-۰/۰۰۵	۴۲۰
پایداری سود	۰/۰۰۰	۱/۹۰۴	۰/۸۷۴	۷/۸۱۴	-۳/۱۷۱	۰/۴۵۹	۴۲۰
کیفیت افشا	۰/۰۰۰	۰/۴۰۲	۲۳/۲۴۱	۹۹/۳۷۴	۴/۰۰۰	۵۷/۷۱۵	۴۲۰
دقت اطلاعات مالی	۰/۰۰۰	۰/۳۰۱	۰/۰۶۰	۰/۳۳۶	۰/۰۷۴	۰/۱۹۹	۴۲۰
اندازه شرکت	۰/۰۰۰	۰/۱۱۶	۱/۵۴۴	۱۴/۴۹۲	۹/۱۵۵	۱۳/۲۵۳	۴۲۰
اهرم مالی	۰/۰۰۰	۲/۱۴۷	۰/۵۱۱	۳/۱۱۰	-۵/۰۷۰	۰/۲۳۸	۴۲۰
تغییر حسابرس	۰/۰۰۰	۲/۲۱۱	۰/۳۷۶	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۷۰	۴۲۰
سودآوری	۰/۰۰۰	۰/۶۷۴	۰/۱۱۲	۰/۶۰۸	-۰/۱۱۴	۰/۱۶۶	۴۲۰

ضریب تغییرات (ضریب پراکندگی) که از تقسیم انحراف معیار به میانگین داده‌ها به دست می‌آید و به عنوان یکی از معیارهای پراکندگی جهت بیان ثبات و پایداری داده‌ها بکار می‌رود. با توجه به مقادیر به دست آمده می‌توان گفت اندازه شرکت (SIZE) دارای کمترین ضریب تغییرات بوده لذا بیش‌ترین ثبات و پایداری را در طول دوره پژوهش دارد و متغیر کیفیت اقلام تعهدی (ACC) دارای بیش‌ترین ضریب تغییر بوده لذا کمترین ثبات و پایداری را در طی دوره در بین متغیرهای تحقیق دارد.

بررسی ضرایب همبستگی

برای تشخیص هم‌خطی بین متغیرها از آزمون کشف عوامل افزایش‌دهنده واریانس ضرایب برآورد شده، عامل تورم تولرانس (VIF) استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون VIF، در جدول زیر نشان داده شده است. که مشکل هم‌خطی بین متغیرهای توضیحی مورد بررسی مشاهده نمی‌گردد.

جدول ۳. نتایج آزمون هم خطی

متغیرها	1/VIF	VIF
کیفیت افلام تعهدی	۰/۹۳	۱/۰۷
پایداری سود	۰/۷۲	۱/۳۷
کیفیت افشا	۰/۱۴	۶/۷۱
دقت اطلاعات مالی	۰/۹۸	۱/۰۲
اندازه شرکت	۰/۲۸	۳/۹۳
اهرم مالی	۰/۸۰	۱/۲۴
تغییر حسابرس	۰/۸۲	۱/۲۱
سودآوری	۰/۹۳	۱/۰۷

پیش آزمون مدل رگرسیون

داده‌های رگرسیونی این پژوهش به دوره زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ تعلق دارد و ماهیت آن ترکیبی از داده‌های زمانی و مقطعی است که می‌توان آنها را به صورت تلفیقی یا تابلویی برازش کرد. اگر بتوان فرض کرد که همه شرکت‌ها خصوصیات مشابه دارند، آنگاه ادغام کردن داده‌های آنها و استفاده از رگرسیون تلفیقی به آسانی امکان‌پذیر است، اما در صورت وجود تفاوت در بین مشاهدات مربوط به شرکت‌ها، باید از روش داده‌های تابلویی استفاده کرد. انتخاب از میان این دو شیوه، مستلزم انجام آزمون F لیمر است. در آزمون F لیمر فرض صفر بیانگر یکسانی عرض از مبداها و فرض یک بیانگر ناهمگونی آنها است. بعد از آن، برای مدل‌هایی که با روش تابلویی برازش می‌شوند، باید یکی از الگوهای اثرات ثابت یا اثرات تصادفی را نیز تعیین کرد. نتایج آزمون F لیمر در جدول ۴ آمده است که نشان می‌دهد همه فرضیات از مدل داده‌های تلفیقی پیروی می‌کنند.

جدول ۴. آزمون اف. لیمر

تخمین	F لیمر		فرضیه‌ها
	LR chi2	Proab	
تلفیقی	۴/۵۸	۰/۴۶۹	فرضیه اول
تلفیقی	۵/۲۷	۰/۳۸۴	فرضیه دوم
تلفیقی	۴/۵۳	۰/۴۷۶	فرضیه سوم
تلفیقی	۵/۸۲	۰/۳۲۳	فرضیه چهارم

آزمون فرضیه‌ها

مطابق با فرضیه اول پژوهش، انتظار می‌رفت رابطه معناداری بین کیفیت اقلام تعهدی و نوع اظهارنظر حسابرس وجود داشته باشد. چنانچه به جدول ۵ توجه شود، نتایج نشان می‌دهد که کیفیت اقلام تعهدی بر اساس ضریب رگرسیونی $1/178$ و احتمال $0/166$ ، رابطه‌ی بدون معنی با نوع اظهارنظر حسابرس دارد. بنابراین با توجه به اینکه سطح معناداری مربوط به متغیر مذکور، از $0/05$ بزرگتر می‌باشد، فرضیه اول پژوهش رد می‌شود.

همچنین رابطه متغیرهای کنترلی اندازه‌ی شرکت و تغییر حسابرس بی معنی و اهرم مالی و سودآوری شرکت مثبت و معنی دار بوده است. این موضوع مبین این امر است که هر چه اهرم مالی و سودآوری شرکت بیشتر باشد، ارائه اظهارنظرهای تعدیل نشده افزایش می‌یابد. با توجه به تحلیل‌های فوق می‌توان گفت کیفیت اقلام تعهدی که به عنوان یکی از شاخص‌های کیفیت گزارشگری مالی معرفی شد با ارائه اظهارنظر حسابرس رابطه‌ای ندارد.

در رگرسیون لاجیت دو معیار برای بررسی نکویی برازش استفاده می‌شود که مهمترین آنها LR است. این معیار مانند آماره F در رگرسیون معمولی عمل می‌کند. مقدار X^2 مربوط به این آماره با درجه آزادی هشت برابر $44/01$ است و احتمال مربوط به مدل صفر است. بنابراین فرض عدم معناداری مدل رد می‌شود و مدل معنادار و قابل اعتماد است. معیار دیگری که برای ارزیابی به کار می‌رود Log likelihood است. مقدار این آماره منفی است و هر چه قدر مطلق آن بزرگتر باشد، حاکی از مناسب بودن مدل است. مقدار بدست آمده برای این مدل عدد $268-$ است، بر این اساس نیز مدل معنادار و قابل اعتماد است.

جدول ۵. نتایج حاصل از برآزش مدل (۱)

P(AUDITOR OPINION) = 1/{1+EXP[-(\beta_0 + \beta_1ACC_{it} + \beta_2size_{it} + \beta_3Leverage_{it} + \beta_4Change Auditor_{it} + \beta_5Profitability_{it})]}				
متغیر وابسته: اظهار نظر حسابرس		گرسون لجستیک داده‌های ترکیبی		
احتمال	آماره z	Std. Error	ضرایب	متغیر
۰/۱۶۶	۱/۳۸	۰/۸۵۱	۱/۱۷۸	کیفیت اقلام تعهدی
۰/۲۲۲	-۱/۲۲	۰/۰۶۳	-۰/۰۷۷	اندازه شرکت
۰/۰۰۲	۳/۱۵	۰/۳۰۱	۰/۹۵۱	اهرم مالی
۰/۶۵۳	-۰/۴۲	۱/۰/۲۷۳	-۰/۱۱۳	تغییر حسابرس
۰/۰۰۰	۵/۱۷	۱۰/۰۸۷	۵/۶۲۳	سودآوری شرکت
۰/۸۲۰	-۰/۲۳	۰/۸۶۱	-۰/۱۹۵	متغیر ثابت
۴۴/۰۱				LR chi2
۰/۰۰۰				Prob chi2
-۲۶۸/۸۱۴				Log likelihood
۰/۰۷۵				Pseudo R2

ضریب تعیین بیانگر آن است که در کل دوره پژوهش متغیرهای مستقل تحقیق ۷٪ از تغییرات گزارش اظهار نظر حسابرس را تحت تأثیر قرار می‌دهند. با توجه به این که اظهار نظر حسابرس تحت تأثیر عوامل زیادی از جمله «دفعات گردش موجود کالا، نسبت بدهی به دارایی، نسبت حساب‌های دریافتی به کل دارایی‌ها» می‌باشد (احمدپور و همکاران، ۱۳۸۹) و تحقیق حاضر تنها برخی از شاخص‌های کیفیت گزارشگری مالی را دربر گرفته، بنابراین ضریب تعیین ۷٪ قابل توجه است.

جدول ۶. نتایج حاصل از برآزش مدل (۲)

$P(\text{AUDITOR OPINION}) = 1 / \{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 \text{Earnings}_{it} + \beta_2 \text{size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Change Auditor}_{it} + \beta_5 \text{Profitability}_{it})]\}$				
متغیر وابسته: اظهار نظر حسابرس		رگرسیون لجستیک داده‌های ترکیبی		
احتمال	آماره z	Std. Error	ضرایب	متغیر
۰/۰۳۰	۲/۱۸	۰/۱۳۴	۰/۲۹۲	پایداری سود
۰/۰۶۵	-۱/۴۰	۰/۰۶۹	-۰/۰۸۹	اندازه شرکت
۰/۰۰۱	۳/۲۷۱	۰/۳۰۲	۰/۹۸۶	اهرم مالی
۰/۵۹۱	-۰/۵۴	۰/۲۷۵	-۰/۱۴۷	تغییر حسابرس
۰/۰۰۰	۴/۹۴	۱/۰۹۰	۵/۳۹۶	سودآوری
۰/۸۶	۰/-۱۸	۰/۸۵۷	-۰/۱۵۰	متغیر ثابت
۴۷/۳۱				LR chi2
۰/۰۰۰۰				Prob chi2
-۲۶۷/۱۶۳				Log likelihood
۰/۰۸۳				Pseudo R2

نتایج نشان می‌دهد که مقدار X^2 مربوط به آماره LR با درجه آزادی هشت برابر ۴۷/۳۱ است و احتمال مربوط به مدل صفر است. بنابراین فرض عدم معناداری مدل رد می‌شود و مدل معنادار و قابل تکیه است. مقدار Log likelihood بدست آمده برای این مدل عدد ۲۶۷- است؛ بنابراین، بر این اساس نیز مدل معنادار و قابل اعتماد است. ضریب تعیین بیانگر آن است که در کل دوره پژوهش متغیرهای مستقل تحقیق ۸٪ از تغییرات گزارش اظهار نظر حسابرس را تحت تأثیر قرار می‌دهند. همچنین پایداری سود بر اساس ضریب رگرسیونی ۰/۲۹۲ و احتمال ۰/۰۳، رابطه‌ی مثبت و معناداری با اظهار نظر حسابرس دارد. هر چه پایداری سود شرکت‌ها بیشتر باشد ارائه اظهار نظرهای تعدیل نشده حسابرسی افزایش می‌یابد. همچنین همانند فرضیه قبل رابطه‌ی متغیرهای کنترلی اندازه‌ی شرکت و تغییر حسابرس بی‌معنی و اهرم مالی و سودآوری شرکت مثبت و معنادار بوده است. لذا با توجه به رابطه‌ی مثبت و معنادار پایداری سود با اظهار نظر حسابرس، دلیلی بر رد فرضیه دوم این پژوهش یافت نشد.

جدول ۷. نتایج حاصل از برازش مدل (۳)

$P(\text{AUDITOR OPINION}) = 1/\{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 \text{sit}_{it} + \beta_2 \text{size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Change Auditor}_{it} + \beta_5 \text{Profitability}_{it})]\}$				
متغیر وابسته: اظهار نظر حسابرس		رگرسیون لجستیک داده‌های ترکیبی		
احتمال	آماره z	Std. Error	ضرایب	متغیر
۰/۰۱۰	۲/۵۷۶	۰/۰۰۴	۰/۰۱۲	کیفیت افشا
۰/۲۹۴	۲/۵۶	۰/۰۰۴	-۰/۰۶۷	اندازه شرکت
۰/۰۰۱	-۱/۰۵	۰/۳۱۲	۱/۰۵۱	اهرم مالی
۰/۶۸۷	-۰/۴۰	۰/۲۷۴	-۰/۱۱۰	تغییر حسابرس
۰/۰۰۰	۵/۰۴	۱/۰۸۲	۵/۴۶۰	سودآوری
۰/۲۶۸	-۱/۱۱	۰/۹۳۲	-۱/۰۳۳	متغیر ثابت
۴۸/۷۵				LR chi2
۰/۰۰۰۰				Prob chi2
-۲۶۶/۴۴				Log likelihood
۰/۰۸۳				Pseudo R2

نتایج نشان می‌دهد که مقدار X^2 مربوط به آماره LR با درجه آزادی هشت برابر ۴۸/۷۵ است و احتمال مربوط به مدل صفر است. بنابراین فرض عدم معناداری مدل رد می‌شود و مدل معنادار و قابل تکیه است. مقدار Log likelihood بدست آمده برای این مدل عدد ۲۶۶- است؛ بنابراین، بر این اساس نیز مدل معنادار و قابل اعتماد است. کیفیت افشا بر اساس ضریب رگرسیونی ۰/۰۱۲ و احتمال ۰/۰۱۰، رابطه‌ی مثبت و معناداری با اظهار نظر حسابرس دارد. هر چه کیفیت افشا شرکت‌ها بالاتر رود و امتیاز شرکت‌های پذیرفته شده در بورس از نظر «کیفیت افشا و اطلاع رسانی مناسب» باشد، صدور گزارش‌های تعدیل نشده افزایش پیدا می‌کند، همچنین همانند فرضیه قبل رابطه‌ی متغیرهای کنترلی اندازه‌ی شرکت و تغییر حسابرس بی‌معنی و اهرم مالی و سودآوری شرکت مثبت و معنادار بوده است.

این موضوع بیانگر این است که شرکت‌های با گزارش حسابرسی تعدیل نشده سودآوری و اهرم مالی بزرگ‌تری داشته‌اند. ضریب تعیین تعدیل شده این فرضیه بیانگر آن است که در کل دوره پژوهش ۸٪ از تغییرات اظهار نظر حسابرس با متغیرهای مستقل و کنترل قابل توضیح است. لذا با توجه به رابطه‌ی مثبت و معنادار کیفیت افشا با اظهار نظر حسابرس، دلیلی بر رد فرضیه سوم یافت نشد.

جدول ۸. نتایج حاصل از برآزش مدل (۴)

$P(\text{AUDITOR OPINION}) = 1 / \{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 \text{Accuracy}_{it} + \beta_2 \text{size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Change Auditor}_{it} + \beta_5 \text{Profitability}_{it})]\}$				
متغیر وابسته: اظهار نظر حسابرس		رگرسیون لجستیک داده‌های ترکیبی		
احتمال	آماره z	Std. Error	ضرایب	متغیر
۰/۲۳۶	-۱/۱۹	۱/۷۵۵	-۲/۰۸۰	دقت اطلاعات مالی
۰/۲۸۴	-۱/۰۷	۰/۰۶۴	۰/-۰۶۹	اندازه شرکت
۰/۰۰۲	۳/۱۱	۰/۳۰۱	۰/۹۳۶	اهرم مالی
۰/۷۱۹	-۰/۵۶۵	۰/۲۷۳	۰/-۰۹۸	تغییر حسابرس
۰/۰۰۰	۵۵۳/	۱/۰۷۶	۵/۹۵۵	سودآوری
۰/۹۵۵	۰/۰۶	۰/۸۷۳	۰/۰۴۹	متغیر ثابت
۴۳/۴۶				LR chi2
۰/۰۰۰				Prob chi2
-۲۶۹/۰۸۶				Log likelihood
۰/۰۷۴				Pseudo R2

مقدار X^2 مربوط به آماره LR با درجه آزادی هشت برابر ۴۳/۴۶ است و احتمال مربوط به مدل صفر است. بنابراین فرض عدم معناداری مدل رد می‌شود و مدل معنادار و قابل تکیه است. مقدار Log likelihood بدست آمده برای این مدل عدد ۲۶۹- است؛ بنابراین، بر این اساس نیز مدل معنادار و قابل اعتماد است، دقت اطلاعات مالی بر اساس ضریب رگرسیونی ۲/۰۸۰- و احتمال ۰/۲۳۶، رابطه‌ی بدون معنی با اظهار نظر حسابرس دارد و بالابودن دقت اطلاعات مالی در دوره مورد بررسی با صدور اظهار نظر حسابرس رابطه‌ای نداشته است. همانند فرضیه قبل رابطه‌ی متغیرهای کنترلی اندازه‌ی شرکت و تغییر حسابرس بی‌معنی و اهرم مالی و سودآوری شرکت مثبت و معنادار بوده است. این موضوع بیانگر این است که شرکت‌های با گزارش حسابرسی تعدیل نشده، سودآوری و اهرم مالی بزرگ‌تری داشته‌اند. ضریب تعیین تعدیل شده این فرضیه بیانگر آن است که در کل دوره پژوهش ۷٪ از تغییرات اظهار نظر حسابرس با متغیرهای مستقل و کنترل قابل توضیح است. با توجه به رابطه‌ی منفی و بدون معنی دقت اطلاعات مالی با اظهار نظر حسابرس، فرضیه چهارم این پژوهش رد می‌شود.

نتیجه‌گیری

در این مقاله به بررسی رابطه شاخص‌های کیفیت گزارشگری مالی با نوع اظهارنظر حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد. آزمون فرضیه اول نشان داد که کیفیت اقلام تعهدی با نوع اظهارنظر حسابرس رابطه بدون معنی دارد. موافق با نظر پوریدو و اسپتیس (۲۰۱۴)، حیدرپور و توحیدلو (۱۳۹۱)، ابراهیمی کردلر و سیدی (۱۳۸۷) می‌باشد. نتایج فرضیه دوم بیانگر این بود که پایداری سود با اظهارنظر حسابرس رابطه مثبت و معناداری داشت که سازگار با نتایج تحقیقات باتلر و همکاران (۲۰۰۴)، جال و همکاران (۲۰۰۷) می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم تحقیق نشان می‌دهد که کیفیت افشا با نوع اظهارنظر حسابرس رابطه مثبت و معناداری داشته است. که این نتیجه با نتایج تحقیقات بنی‌مهد و محسنی‌شریف (۱۳۸۹) مخالف است. نتایج آزمون فرضیه چهارم نشان می‌دهد که دقت اطلاعات مالی با نوع اظهارنظر حسابرس رابطه بدون معنی دارد، لذا نتیجه آزمون فرضیه چهارم تحقیق رد می‌شود.

نتایج پژوهش بیانگر این بود که فقط دو متغیر پایداری سود، کیفیت افشا با اظهارنظر حسابرس رابطه معنی‌دار داشته‌اند و اظهارنظر حسابرس را تحت تاثیر قرار داده‌اند و دو متغیر کیفیت اقلام تعهدی و دقت اطلاعات مالی با اظهارنظر حسابرس رابطه نداشته است، به این دلیل که حسابرس براساس معیار حسابرسی خود، استانداردهای حسابرسی را مبنای رسیدگی قرار داده و نسبت به تحریف، محدودیت یا ابهام صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی اظهارنظر ارائه می‌دهد. لذا به نظر می‌رسد که کیفیت اقلام تعهدی در رسیدگی حسابرس مدنظر و توجه ویژه قرار نمی‌گیرد این امر پیرامون دقت اطلاعات مالی نیز صادق است. زیرا از یکسو حسابرس در ارائه اظهارنظر خود صرفاً به انحراف از استانداردها توجه نکرده و موارد محدودیت و ابهام که ربطی به کیفیت اقلام صورت‌های مالی ندارد را نیز در نظر گرفته است. از سوی دیگر انحراف از استانداردها تنها بخشی از مبانی اظهارنظر حسابرس را تشکیل می‌دهد لذا مواردی جز کیفیت اقلام تعهدی و دقت اطلاعات مالی بر نوع اظهارنظر حسابرس موثر است.

براساس نتایج این تحقیق، کیفیت افشاء و پایداری سود با نوع اظهارنظر حسابرس رابطه معنی‌داری داشته است، لذا به فعالان بازار، تصمیم‌گیران حوزه سرمایه‌گذاری و کارگزاران و موسسات تحلیل‌گری سرمایه‌گذاری پیشنهاد می‌شود، در تحلیل گزارش حسابرس به موارد مذکور توجه بیشتری مبذول دارند.

یادداشتها

- | | |
|---------------------|-------------------------|
| 1. Abad | 2. Tsiouridou & Spathis |
| 3. Verrest | 4. Gaio and Raposo |
| 5. Pasiouras | 6. Chen |
| 7. Un & Pang | 8. Brian |
| 9. Biddle & Gilles | 10. Butler |
| 11. Dechow & Dechow | 12. Elder |
| 13. Elder | 14. Gaganis |
| 15. Johl | 16. McNichols |
| 17. Mouselli | |

منابع

- ابراهیمی کردلر، علی و سیدی، سید عزیز (۱۳۸۷)، نقش حساب‌رسان مستقل در کاهش اقلام تعهدی اختیاری، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۴، صص ۱۶-۳.
- احمدپور، احمد و طاهرآبادی، علی اصغر و شعیب، عباس (۱۳۸۹)، تاثیر متغیرهای مالی و غیرمالی بر صدور اظهار نظر مشروط حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه بورس اوراق بهادار، شماره ۹، صص ۹۷-۱۱۴.
- بنی‌مهد، بهمن و محسنی شریف، محسن (۱۳۸۹)، بررسی عوامل موثر بر رتبه‌بندی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران از لحاظ کیفیت افشاء و به موقع بودن، مجله حسابداری مدیریت، سال ۳، شماره ۷، صص ۵۱-۶۳.
- حساس یگانه، یحیی (۱۳۸۸)، فلسفه حسابرسی، چاپ هشتم، انتشارات علمی و فرهنگی، تهران.
- حسینی پور، رضا و باقری، مصطفی و سادات آقایی، سیدابوفاضل (۱۳۹۲)، پیش‌بینی گزارش حساب‌رسان مستقل با استفاده از تکنیک ماشین‌بردار پشتیبان، دومین کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری، استان گلستان، گرگان، یکم اسفند ۱۳۹۲.
- حیدرپور، فرزانه و توحیدلو، معصومه (۱۳۹۱)، تاثیر اقلام تعهدی غیرعادی بر گزارشگری حسابرسی، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۹، شماره ۴، صص ۳۳-۵۱.
- دارابی، رویا و رضائی جعفری، عاطفه (۱۳۹۱)، تاثیر بندهای گزارش حساب‌رسان مستقل بر شفافیت گزارش‌های مالی، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال پنجم، شماره سیزدهم، صص ۷۹-۹۶.

رضائی تبار، وحید، محمدزاده، محسن (۱۳۹۰)، مدل‌های رگرسیون لجستیک و پروبیت فضایی برای تحلیل داده‌های یخزدگی گیاهان در استان مازندران، *مجله مدل سازی پیشرفته ریاضی*، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۷-۱.

ستایش، محمد حسین و جمالیان پور، مظفر (۱۳۸۸)، بررسی رابطه‌ی نسبت‌های مالی و غیرمالی با اظهار نظر حسابرس، *تحقیقات حسابداری*، شماره‌ی دوم، صص ۱۵۷-۱۳۰.

سجادی، سیدحسین و زرانزاد، منصور و جعفری، علیرضا (۱۳۸۸)، ویژگی‌های غیرمالی موثر بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، دوره ۱۶، شماره ۵۷، صص ۶۸-۵۱.

کریمی، غلامرضا و بذرافشان، آمنه و محمدی، امیر (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین دوره تصدی حسابرس و مدیریت سود، *مجله دانش حسابداری سال دوم*، شماره ۴، صص ۸۲-۶۵.

مرادی، مهدی و پورحسینی، سیدمهدی (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین برخی ویژگی‌های مالی و غیرمالی و مدت زمان اجرای تکمیل عملیات حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *فصلنامه تحقیقات حسابداری*، ش اول، بهار، صص ۱۶۸-۱۸۵.

نیکومرام، هاشم و بادآور نهندی، یونس (۱۳۸۸)، تبیین و ارائه الگویی برای تعیین و ارزیابی عوامل موثر بر انتخاب کیفیت گزارشگری مالی در ایرانی، *فرا سوی مدیریت*، سال دوم، شماره ۸، بهار ۱۳۸۸، صص ۱۸۷-۱۴۱.

نیکومرام، هاشم و تقوی، مهدی و احمدزاده، حمید (۱۳۹۳)، پیامدهای اقتصادی کیفیت اطلاعات حسابداری با تمرکز بر متغیر پایداری سود، *فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت*، سال هفتم، شماره ۲۱، صص ۱۶-۱.

Abad, D., Sanchez-Ballesta, J., & Yague, J. (2013). Audit opinion and information asymmetry in the stock market. Online <http://www.ssrn.com>.

Barth, M., Beaver, W., & Landsman, W. (2001). The relevance of value relevance literature for financial accounting standard setting: another view. *Journal of Accounting and Economics*. Online <http://www.ssrn.com>.

Biddle, G., Gilles, H. & Verdi, R. (2009). How does financial reporting quality relate to investment efficiency?. *Journal of Accounting and Economics*, Volume 48.

Brian, T. & Carl, W. & Jonathan, D.S. (2011). *Auditing. A Journal of*

- Practice & Theory*, 30(3), PP 25- 46.
- Butler, M. Andrew j. & Willenborg, M. (2004). An empirical analysis of auditor reporting and its association with abnormal accruals. *Journal of Accounting and Economics*, Vol- 37; PP.139-160.
- Chin Ying, C., Chan-Jane, L & Yu-Chen, L.(2008). Audit partner tenure, audit firm tenure and discretionary accruals: Does long auditor tenure impair earnings quality? *Contemporary Accounting Research*, 25(2), PP. 415-435
- Elder, R.J., Beasley, M.S. & Arens, A.A. (2010). *Auditing and assurance services*. Pearson Prentice Hall, Global Thirteenth edition, ISBN: 0-13-245893-4.
- Francis, J., Lafond, R., Olsson, P. & Schipper, K. (2005). The market pricing of accruals quality. *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 39, pp. 295-327.
- Gaganis, Ch., Adair Troy A & Nofsinger, J. (2008). *Finance: applications & theory*. 1* edition, Macgrow-Hill Irwin.
- Hope, O. Wayne & Dushyantkumar, V. (2013). Financial reporting quality of U.S. private and public firms. Online <http://www.ssrn.com>.
- Maria Tsipouridou., Charalambos Spathis, (2014), " Audit opinion and earnings management : Evidence from Greece." Volume 38, Issue 1, March 2014, PP. 38-54.
- McNichols, M. (2002). Research design issues in earnings management studies. *Journal of Accounting and Public Policy*. 19 (4-5): 313-345.
- Mouselli,S., Jaafar,A & Hussainey,K. (2012). Accruals quality vis-à-vis disclosure quality: Substitutes or complements? *The British Accounting Review*: 44, PP. 36-46
- Pasiouras, Fotios; Gaganis, Chrysovalantis; Constantin Zopounidis (2007). "Multicriteria decision support methodologies for auditing decisions: The case of qualified audit reports in the UK" *European Journal of Operational Research*, Vol. 180; PP.1317-1330.
- Verrest, A.(2009). What determines change in financial reporting quality? Job Market Paper. Online <http://www.ssrn.com>.